

DOI: 10.33663/1563-3349-2022-33-409-420

УДК 347.921

С. О. КОРОЄД,

доктор юридичних наук, професор*

ORCID: 0000-0001-7899-957X

НЕНАЛЕЖНИЙ СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД СТОРІН У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ ЯК НОВА ПІДСТАВА ОБМЕЖЕННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ: ПРОБЛЕМА ПОСАДОВОЇ ОСОБИ – ВІДПОВІДАЧА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ (на прикладі трудового спору)

У статті на прикладі рішення Верховного Суду з трудового спору розглядається нова для цивільної процесуальної науки проблема обмеження судової юрисдикції з мотивів пред'явлення позову до посадової особи як неналежного відповідача. На основі аналізу теоретичних засад цивільного процесу і судової практики розкривається статус неналежного відповідача та процесуальні наслідки пред'явлення до нього позову. Досліджується питання участі в цивільній справі «посадових осіб – відповідачів» як учасників цивільних процесуальних відносин та процесуальні наслідки такої участі. Обґрунтовується висновок, що для цивільного процесу наявність у фізичної особи статусу посадової особи не може мати значення для визначення можливості або неможливості розгляду судом пред'явленого позову до такої посадової особи, навіть якщо вона є неналежним відповідачем, якщо відповідний юридичний спір належить до компетенції суду і позивач має право на звернення до суду з таким позовом.

Ключові слова: цивільне судочинство, цивільна справа, сторони, неналежний відповідач, посадова особа, судова юрисдикція, обмеження, позов.

Koroied Serhii. Inadequate subject composition of the parties in a civil case as a new ground for restricting judicial jurisdiction: the problem of the official – defendant in civil proceedings (on example of a labor dispute)

The article uses the example of the judgment of the Supreme Court on labor disputes to consider a new problem for civil procedural science to limit judicial jurisdiction on the grounds of filing a lawsuit against an official as an improper defendant. Based on the analysis of the theoretical foundations of civil procedure and judicial practice, the status of the improper defendant and the procedural consequences of filing a lawsuit against him/her are revealed. The issue of participation in the civil case of «officials – defendants» as participants in civil procedural relations and the procedural consequences of such participation are investigated. The conclusion is substantiated that for civil proceedings the status of an official may not be relevant for determining the possibility or impossibility of reviewing by the court of a claim against such an official, even if he is an improper defendant, if the relevant legal dispute falls within the jurisdiction of the court and the plaintiff has the right to go to court with such a claim.

Key words: civil proceedings, civil case, parties, improper defendant, official, judicial jurisdiction, restrictions, claim.

* **Koroied Serhii**, Doctor of Juridical Sciences, Full Professor

Вступ. У своїх попередніх наукових публікаціях ми вже частково торкалися проблеми неналежного суб'єктного складу сторін у цивільному процесі (зокрема неналежного відповідача) та розглядали її як перешкоду ефективності цивільного судочинства¹. Загальновідомо, що пред'явлення позову до неналежного відповідача (та відсутність визначених процесуальним законом підстав для заміни неналежного відповідача належним) є підставою для відмови в позові до такого відповідача. Такий підхід є усталеним як для науки цивільного процесу², так і судової практики³.

На відміну від адміністративного судочинства, в якому зі сфери предметної юрисдикції адміністративних судів виключено ряд правовідносин (як за предметом спору, так і суб'єктним складом)⁴, на що також звертає увагу суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Я. О. Берназюк, виділяючи умови обмеження права особи на доступ до суду, а також наводячи умовний поділ усіх позовів, які не підлягають судовому розгляду⁵, цивільне судочинство залишалось єдиною судовою юрисдикцією, в порядку якого кожен громадянин мав реальну можливість реалізувати своє конституційне право на судовий захист (в аспекті права на доступ до правосуддя), а юрисдикція загальних судів поширювалася на будь-який юридичний спір, що виникає з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, незалежно від правильності формулювання позовних вимог та (або) правильності визначення належного відповідача.

Огляд літератури з теми дослідження. Питання суб'єктного складу сторін у цивільному процесі пов'язане передусім з цивільним процесуальним статусом учасників цивільної справи та їх цивільною процесуальною правосуб'єктністю, окремі аспекти яких висвітлювали в своїх роботах провідні вчені-процесуалісти: С. С. Бичкова, В. І. Бобрик, К. В. Гусаров, О. О. Кармаза, В. В. Комаров, М. П. Курило, Ю. Д. Притика, Ю. Ю. Рябченко, Г. П. Тимченко, М. Й. Штефан, С. Я. Фурса, М. М. Ясинок тощо.

Постановка проблеми. Проте зазначені питання розглядалися в науковій літературі переважно за часів дії попередньої редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) та без урахування висновків, сформульованих у рішеннях нового Верховного Суду. Саме остання судова практика нового Верховного Суду вказала на можливість обмеження юрисдикції судів у цивільних справах внаслідок неправильного визначення відповідача. Так, у трудовому спорі про поновлення позивача на роботі на посаді вчителя школи Верховний Суд закрити провадження у справі, оскільки позов був пред'явлений не до школи як юридичної особи – сторони трудового договору, а безпосередньо до директора зазначеної школи, дії якого оскаржував позивач (при цьому Верховний Суд зауважив, що жодних позовних вимог до директора школи саме як фізичної особи позовна заява не містила)⁶.

Зазначене рішення Верховного Суду, на нашу думку, фактично нівелює процесуальний інститут заміни неналежного відповідача і гарантоване Конституцією України право на доступ до правосуддя, а також обмежує

поширення юрисдикції судів на будь-який юридичний спір. Такий підхід Верховного Суду для справ цивільної юрисдикції взагалі і для трудових спорів зокрема є новим та не був предметом дослідження науковців, у т. ч. в аспекті юридичної неможливості розгляду в порядку цивільного судочинства позовів, які суди взагалі не можуть розглядати (п. 1 ч. 1 ст. 186, п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК), зокрема через неналежний суб'єктний склад сторін, якщо відповідачем було зазначено посадову особу.

Мета та завдання дослідження. А відтак науково-практичний аналіз питання неналежного суб'єктного складу сторін у цивільній справі як нової підстави обмеження судової юрисдикції крізь призму проблеми посадової особи як неналежного відповідача в цивільному процесі та формулювання висновків щодо юридичної можливості (неможливості) розгляду позовних вимог, заявлених до посадової особи, й ставить за мету наша стаття. Досягненню зазначеної мети сприятиме вирішення двох ключових завдань: а) розкрити на основі аналізу теоретичних засад цивільного процесу і судової практики статус неналежного відповідача та процесуальні наслідки пред'явлення до нього позову як перешкоди виникнення цивільного процесу; б) встановити юридичну можливість участі в цивільній справі в процесуальному статусі відповідача фізичної особи як посадової особи та процесуальні наслідки такої участі.

Виклад основного матеріалу. Висновок про закриття провадження в цивільній справі з тих підстав, що справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, Верховний Суд в аналізованому нами рішенні (справа № 592/6904/21) зробив на тій підставі, що положення «заява не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства» (п. 1 ч. 1 ст. 186, п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України) стосується як позовів, що не підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства, так і тих позовів, які суди взагалі не можуть розглядати. За висновком Верховного Суду, директор школи не може бути відповідачем у цій справі як фізична особа, наділена процесуальною дієздатністю, оскільки є посадовою особою школи, тобто юридичної особи, від імені якої вона діяла у відносинах з позивачем. Суди попередніх інстанцій, розглянувши справу, на це уваги не звернули та дійшли помилкового висновку про можливість вирішення позовних вимог позивача-вчителя до директора школи про поновлення його на роботі.

Провідні вчені-процесуалісти неналежного відповідача у цивільному процесі визначають як особу, стосовно якої судом встановлено, що вона не є ймовірним суб'єктом юридичних обов'язків, щодо яких суд повинен ухвалити судові рішення, і, у зв'язку з цим, проведено її заміну або ухвалено рішення суду про відмову у задоволенні позову⁷. Верховний Суд визначає неналежного відповідача як особу, притягнуту позивачем як відповідач, стосовно якої встановлено, що вона не повинна відповідати за пред'явленим позовом за наявності даних про те, що обов'язок виконати вимоги позивача лежить на іншій особі – належному відповідачеві⁸.

У теорії цивільного процесу прийнято вважати, що відповідач має бути учасником і матеріально заінтересований у спірних матеріальних (цивільних, сімейних, житлових, трудових, земельних тощо) правовідносинах з позивачем. Саме за таких ознак відповідач у цивільному процесі визнається «належним» (тобто особою, яка повинна відповідати за позовом) і саме щодо такого відповідача можливе задоволення позову, тобто надання позивачу судового захисту його порушеному праву (реалізація мети цивільного судочинства)⁹.

Верховний Суд у своїх рішеннях послідовний у висновках, що пред'явлення позову до неналежного відповідача є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову¹⁰. Велика Палата Верховного Суду також підтримує зазначений підхід, роблячи висновок, що пред'явлення позову до неналежного відповідача не є підставою для відмови у відкритті провадження у справі, оскільки заміна неналежного відповідача здійснюється в порядку, визначеному ЦПК України. За результатами розгляду справи суд відмовляє в позові до неналежного відповідача та приймає рішення по суті заявлених вимог щодо належного відповідача. Тобто визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість встановлення належності відповідачів й обґрунтованості позову – обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи, а не на стадії відкриття провадження¹¹.

Як уже було зазначено вище, Верховний Суд в аналізованому нами рішенні (справа № 592/6904/21) вважав, що зазначений позов (пред'явлений до неналежного відповідача – директора школи як посадової особи замість школи як юридичної особи) суди взагалі розглядати не можуть.

Проте раніше ми вже обґрунтували самостійність цивільної процесуальної діяльності (яка має самостійне призначення) та її відокремленість від матеріально-правових правовідносин сторін, хоча спірні правовідносини сторін і становлять предмет судового розгляду. Крім того, ми наголошували, що навіть відсутність між сторонами справи спірних матеріальних правовідносин (наприклад, надумані позови, коли між сторонами взагалі жодних правовідносин не існує) не є процесуальною перешкодою відкриття провадження у справі та її розгляд з метою вирішення спору, виникнення якого зумовлено самим фактом пред'явлення позову та порушенням цивільної процесуальної діяльності. Поза цивільним судочинством, позов у матеріально-правовому розумінні існувати не може, оскільки позасудова юрисдикційна діяльність за допомогою позову не порушується¹².

Отже, виходячи з положень ЦПК України і теоретичних засад цивільного процесу, саме в позові втілюється матеріально-правова вимога позивача, елементами якої якраз і є предмет, підстава і сторони (тобто ті елементи, з якими ЦПК України пов'язує тотожність спору).

Таким чином, з огляду на зазначене заперечити існування цивільного (судового) процесу позовного провадження, на нашу думку, можна лише в тому випадку, якщо сторони – позивач і відповідач (як один з елементів позо-

ву) не володіють цивільною процесуальною правоздатністю, що виключає існування відповідної сторони (позивача або відповідача) як учасника справи, адже відсутність процесуальної правоздатності виключає здатність мати цивільні процесуальні права та обов'язки сторони чи третьої особи. Тобто судового процесу не може виникнути, якщо відповідачем зазначено суб'єкта, який не володіє саме цивільною процесуальною правоздатністю, незалежно від наявності чи відсутності у нього відповідного правового статусу як учасника матеріальних правовідносин.

А цивільну процесуальну правоздатність мають усі фізичні і юридичні особи (ст. 46 ЦПК). Отже, зазначення в позовній заяві відповідачем будь-якої фізичної особи (яка є живою) чи юридичної особи (яка не виключена з ЄДРПОУ) та за умови визначення предметом позову матеріальних правовідносин (на які поширюється юрисдикція суду), а підставою – наявність юридичного спору (незалежно від законності чи обґрунтованості позовних вимог або правильності визначення відповідача) юридично зумовлює порушення цивільно-процесуальної діяльності з можливістю подальшої заміни нена належного відповідача (ч. 2 ст. 51 ЦПК); до того ж варто взяти до уваги, що саме до завдань підготовчого провадження входить остаточне визначення складу учасників процесу (п. 1 ч. 1 ст. 189 ЦПК).

Повертаючись до аналізованого нами рішення (справа № 592/6904/21), Верховний Суд заклав провадження на підставі п. 1 ч. 1 ст. 186, п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК. Посилання на п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України дає підстави для висновку, що оскільки «заява не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства», то суддя повинен був відмовити у відкритті провадження у справі (тобто відмовити незаконно звільненому працівнику в правосудді з мотивів неправильного зазначення ним у позовній заяві відповідача). А це б, на наше переконання, суперечило наведеним нами вище аргументам і нівелювало б можливість застосування процесуального інституту заміни нена належного відповідача.

Підтвердженням можливості пред'явлення позову в трудових відносинах до «керівника» організації є справа про оскарження дисциплінарних стягнень, у якій працівник апарату суду пред'явила позов саме до голови Червонозаводського районного суду м. Харкова, Верховний Суд України зазначив, що позовні вимоги випливають із трудових правовідносин, однією зі сторін у яких є районний суд. Сама по собі та обставина, що у позовній заяві Червонозаводський районний суд не був зазначений відповідачем, не могла бути підставою для відмови у її прийнятті¹³.

Друге завдання, яке ми поставили перед собою в нашому дослідженні, це встановити юридичну можливість участі в цивільній справі в процесуальному статусі відповідача фізичної особи як посадової особи. Адже саме це питання стало ключовим у аналізованому нами рішенні Верховного Суду (справа № 592/6904/21) для висновку про неможливість вирішення позовних вимог, заявлених до посадової особи, і закриття у зв'язку з цим провадження

в зазначеній цивільній справі (Верховний Суд вважав, що директор школи не може бути відповідачем у цій справі як фізична особа, наділена процесуальною дієздатністю, оскільки є посадовою особою школи).

На проблемі стосовно того, хто може бути стороною процесу, зосереджував увагу суддя Верховного Суду А. І. Грушицький, який, порівнюючи положення нових процесуальних кодексів, зазначав, що на відміну від адміністративного процесу, у процесі цивільному стороною не може бути організація без статусу юридичної особи або посадова особа¹⁴.

Зазначимо, що оскільки виникнення цивільного процесу (позовного провадження) пов'язане з пред'явленням позову, який повинен включати такий елемент, як сторони, то першочергово варто встановити, хто саме може бути сторонами як учасниками цивільної справи. Так, склад учасників цивільної справи наведено в ст. 42 ЦПК України, а їх участь у судовому процесі пов'язана із реалізацією ними процесуальних прав і обов'язків, наведених у ст. 43, 49 ЦПК України. Водночас здатність мати зазначені цивільні процесуальні права та обов'язки сторони, третьої особи, заявника, заінтересованої особи (тобто здатність бути учасником цивільної справи) пов'язана із цивільною процесуальною правосудністю, яку відповідно до ст. 46 ЦПК України мають усі фізичні і юридичні особи. Статтею 48 ЦПК України додатково визначено, що позивачем і відповідачем можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава.

Отже, як позивач, так і відповідач виступають учасниками цивільної справи: або як фізична особа, або як юридична особа (або ж як держава). Інших процесуальних чи матеріально-правових статусів позивача і відповідача (як учасників справи) ЦПК України не передбачає.

Таким чином, навіть за умови зазначення в позовній заяві відповідачем посадової особи, така посадова особа є учасником цивільних процесуальних відносин саме як фізична особа (оскільки посадова особа не є юридичною особою чи державою). А відтак посадова особа – відповідач виступає учасником цивільної справи саме як фізична особа незалежно від посади чи місця роботи, адже іншого статусу фізична особа – відповідач згідно із приписами ст. 46, 48 ЦПК України в цивільному процесі мати не може, а тому посада чи місце роботи фізичної особи – відповідача не може мати процесуальних наслідків (зокрема, у вигляді відмови у відкритті провадження в цивільній справі).

Подібний висновок наведено в пп. 1.2, 2.1, 2.4 Огляду судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах про захист гідності, честі та ділової репутації (від 02.09.2019), де зазначено, що якщо посадова чи службова особа виступає не від імені юридичної особи і не при виконанні посадових (службових) обов'язків, то належним відповідачем є саме вона. Також в одному з рішень Верховного Суду зазначалося про можливість пред'явлення вимог до голови правління товариства як фізичної особи¹⁵. Отже, з цих рішень Верховного Суду прямо випливає можливість посадової чи службової особи бути відповідачем у цивільній справі.

Аналогію з посадовими особами можна провести на прикладі участі в цивільних справах приватних нотаріусів і державних реєстраторів, до яких на практиці часто пред'являються позовні вимоги. Незважаючи на те, що зазначені суб'єкти в позовних заявах зазначаються відповідачами у зв'язку із виконанням своїх посадових обов'язків, їх цивільна процесуальна правоздатність як відповідачів визначається саме як фізичних осіб (тобто виникає в момент народження і припиняється у момент смерті), а не юридичних осіб чи держави.

Як такий приклад можна навести одне з рішень Великої Палати Верховного Суду, яким було відмовлено у позові до приватного нотаріуса як до неналежного співвідповідача в частині вимог про визнання незаконною та скасування державної реєстрації права власності на квартиру¹⁶. Проте, незважаючи на зроблений висновок про те, що позовна вимога про визнання незаконною та скасування державної реєстрації права власності на квартиру не може бути звернена до приватного нотаріуса, Велика Палата провадження не закрила, а лише відмовила в позові до такого відповідача. Такий підхід свідчить, що неможливість звернення позову до конкретного суб'єкта має оцінюватись передусім з матеріально-правової точки зору, тобто можливості такого суб'єкта бути учасником спірних матеріальних правовідносин і відповідати за позовом, проте в жодному випадку не з процесуальної точки зору, адже, незважаючи на свій статус (статус приватного нотаріуса чи державного реєстратора), зазначений суб'єкт є учасником цивільної справи (хоча й є неналежним відповідачем у матеріально-правовому сенсі) в силу факту володіння цивільною процесуальною правоздатністю саме як фізична особа. Як ще один приклад можна навести іншу справу – за участю приватного виконавця як відповідача, в якій суди зробили висновок, що позов підприємства до приватного виконавця про стягнення суми безпідставно набутих коштів належить розглядати за правилами цивільного судочинства, оскільки відповідач – приватний виконавець є фізичною (а не юридичною) особою¹⁷. Ще в одній справі за участю приватного виконавця Верховний Суд зробив висновок, що приватний виконавець має сплачувати судовий збір за ставками саме як фізична особа (а не юридична особа чи фізична особа – підприємець)¹⁸.

Наведені приклади з судової практики свідчать, що заперечувати можливість розгляду і вирішення позовних вимог, заявлених до відповідача – посадової особи є неправильним, адже такий відповідач (фізична особа в статусі посадової) є учасником цивільної справи на підставі своєї цивільної процесуальної правоздатності саме як фізична особа. Водночас вказівка на її статус як посадової особи може свідчити лише про особливості її службового статусу при вчиненні оскаржуваних позивачем дій (незалежно від того, хто саме є належним учасником у конкретних спірних матеріальних правовідносинах – сама посадова особа чи очолювана нею юридична особа).

Висновки. Проведений нами науково-практичний аналіз питання неналежного суб'єктного складу сторін у цивільній справі як нової підстави обмеження судової юрисдикції крізь призму проблеми посадової особи – відповідача в цивільному процесі дає змогу дійти таких висновків. Узявши за основу нашого дослідження обґрунтований нами раніше висновок про самостійність цивільної процесуальної діяльності та її відокремленість від матеріально-правових правовідносин сторін, ми встановили, що відсутність між сторонами справи дійсних спірних матеріальних правовідносин не може бути процесуальною перешкодою відкриття провадження у справі та її розгляд судом. Виникнення й існування цивільного процесу (позовного провадження), з огляду на дефекти суб'єктного складу сторін, можна заперечити лише в тому випадку, якщо сторони (одна зі сторін) не володіють цивільною процесуальною правоздатністю. Отже, лише само по собі зазначення позивачем у позовній заяві відповідачем неналежного суб'єкта (в матеріально-правовому розумінні), не може бути підставою відмови у відкритті провадження з мотивів неможливості розгляду в суді такої позовної заяви взагалі. Інакше варто було б говорити про непередбачене процесуальним законом обмеження в праві на доступ до правосуддя та нівелювання можливості застосування на практиці інституту заміни неналежного відповідача.

Розглядаючи проблему посадової особи як юридично неможливого відповідача в цивільному процесі, ми спиралися на відповідні положення ЦПК України і судової практики, що дало нам підстави встановити, що сторонами в цивільній справі (позивачем і відповідачем) можуть бути або фізичні або юридичні особи. Інших процесуальних чи матеріально-правових статусів позивача і відповідача (як учасників справи) закон не передбачає. З цього випливає висновок, який також підтверджується судовою практикою, що посадова особа – відповідач виступає учасником цивільної справи саме як фізична особа незалежно від посади чи місця роботи, адже іншого статусу фізична особа – відповідач згідно із приписами ст. 46, 48 ЦПК України в цивільному процесі мати не може. А відтак заперечувати юридичну можливість розгляду позовних вимог, заявлених до відповідача – посадової особи є неправильним, оскільки такий відповідач (фізична особа в статусі посадової) є учасником цивільної справи в силу своєї цивільної процесуальної правоздатності саме як фізична особа. Для цивільного процесу наявність чи відсутність у особи статусу посадової особи не може мати значення для визначення можливості або неможливості розгляду судом заявлених позовних вимог, навіть й щодо неналежного відповідача, якщо відповідний юридичний спір належить до компетенції суду і позивач має право на звернення до суду з такими позовними вимогами.

Подальші дослідження в цьому напрямі допоможуть поглибити теоретичні знання в галузі цивільного процесу щодо статусу суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин і допоможуть виробити на практиці єдині підходи

до застосування інститутів цивільної процесуальної правоздатності сторін та заміни неналежного відповідача в цивільному процесі.

1. Короед С. О. Проблема неналежного відповідача у цивільному судочинстві як перешкода ефективному судовому захисту прав позивача. *Судова апеляція*. 2018. № 2 (51). С. 91–100; Koroied Serhii. Procedural effects of filing a lawsuit against an affiliate of a legal entity in civil proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2021. № 9. Р. 18–22. 2. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. С. 303; Цивільний процес України: академічний курс: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.]; [за ред. С. Я. Фурси]. Київ: Видавель Фурса С. Я.: КНТ, 2009. С. 377. 3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 01 квітня 2020 року у справі № 520/13067/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251545> (дата звернення: 11.02.2022). 4. Короед С. О., Прут Ю. А. Обмеженість предметної юрисдикції адміністративних судів ознаками публічно-правового спору як перешкода реалізації конституційного права на оскарження в суді всіх рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. *Держава і право: збірник наукових праць*. Серія Юридичні науки. Випуск 81 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 105–116. 5. Берназюк Я. Про позови, які не підлягають судовому розгляду. *Судебно-юридическая газета*. 2019. 9 травня. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/140426-pro-pozovi-yaki-ne-pidlyagayut-sudovomu-rozglyadu> (дата звернення: 11.02.2022). 6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 січня 2022 року у справі № 592/6904/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102562471> (дата звернення: 11.02.2022). 7. Бичкова С. С. Визначення неналежної сторони у цивільному процесі України. *Форум права*. 2010. № 4. С. 77. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bsscp.pdf> (дата звернення: 11.02.2022). 8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 7 жовтня 2020 року у справі № 705/3876/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92120313> (дата звернення: 11.02.2022). 9. Короед С. О. Проблема неналежного відповідача у цивільному судочинстві як перешкода ефективному судовому захисту прав позивача. *Судова апеляція*. 2018. № 2 (51). С. 93. 10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 квітня 2021 року у справі № 557/94/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179645> (дата звернення: 11.02.2022). 11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2018 року у справі № 523/9076/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73469613> (дата звернення: 11.02.2022). 12. Короед С. О. Новий погляд на теорію позову в цивільному процесі. *Судова апеляція*. 2014. № 4 (37). С. 65–69. 13. Ухвала судової колегії в цивільних справах Верховного Суду України від 29 листопада 2000 року. *Рішення Верховного Суду України. Щорічник*. 2001. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/F631CFC15396726CC2256C5600408D8D?OpenDocument> (дата звернення: 11.02.2022). 14. Грушницький А. Хто може бути стороною судового процесу: постановка проблеми. *Судебно-юридическая газета*. 2020. 28 лютого. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/162177-khto-mozhe-buti-storonoyu-sudovogo-protsesu-postanovka-problemi> (дата звернення: 11.02.2022). 15. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах про захист гідності, честі та ділової репутації (від 02.09.2019) / упо-

ряд.: канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2019. С. 8, 14, 15. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KCS.pdf (дата звернення: 11.02.2022). 16. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 1 квітня 2020 року у справі № 520/13067/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251545> (дата звернення: 11.02.2022). 17. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 22 жовтня 2020 року у справі № 910/4286/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92384861> (дата звернення: 11.02.2022). 18. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 02 грудня 2020 року у справі № 490/3876/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708806> (дата звернення: 11.02.2022).

References

1. Koroied S.O. Problema nenalezhnogo vidpovidacha u tsyvilnomu sudochynstvi yak pereshkoda efektyvnomu sudovomu zakhystu prav pozyvacha. *Sudova apeliatsiia*. 2018. № 2 (51). С. 91–100 [ukr]; Koroied Serhii. Procedural effects of filing a lawsuit against an affiliate of a legal entity in civil proceedings. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2021. № 9. P. 18–22.
2. Kurs tsyvilnoho protsesu: pidruchnyk / V. V. Komarov, V. A. Bihun, V. V. Barankova ta in.; za red. V. V. Komarova. Kharkiv: Pravo, 2011. С. 303; Tsyvilnyi protses Ukrainy: akademichniy kurs: [pidruchnyk dlia stud. yuryd. spets. vyshch. navch. zakl.]; [za red. S.Ia. Fursy]. Kyiv: Vydavets Fursa S.Ia.: KNT, 2009. С. 377 [ukr].
3. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 01 kvitnia 2020 roku u spravi № 520/13067/17. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251545> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
4. Koroied S. O., Prut Yu. A. Obmezenist predmetnoi yurysdyktsii administratyvnykh sudiv oznakamy publichno-pravovoho sporu yak pereshkoda realizatsii konstitutsiinoho prava na oskarzhennia v sudi vsikh rishen, dii chy bezdiialnosti subiektiv vladnykh povnovazhen. *Derzhava i pravo: Zbirnyk naukovykh prats. Seriya Yurydychni nauky*. Vypusk 81 / In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2018. S.105–116 [ukr].
5. Bernaziuk Ya. Pro pozovy, yaki ne pidliahaiut sudovomu rozghliadu. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*. 2019. 9 travnia. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/140426-propozovi-yaki-ne-pidlyagayut-sudovomu-rozglyadu> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
6. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladі kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 12 sichnia 2022 roku u spravi № 592/6904/21. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102562471> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
7. Bychkova S. S. Vyznachennia nenalezhnoi storony u tsyvilnomu protsesi Ukrainy. *Forum prava*. 2010. № 4. S. 77. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bcccpcu.pdf> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
8. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladі kolehii suddiv Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 7 zhovtnia 2020 roku u spravi № 705/3876/18. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92120313> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
9. Koroied S. O. Problema nenalezhnogo vidpovidacha u tsyvilnomu sudochynstvi yak pereshkoda efektyvnomu sudovomu zakhystu prav pozyvacha. *Sudova apeliatsiia*. 2018. № 2 (51). С. 93 [ukr].
10. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladі kolehii suddiv Tretoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 12 kvitnia 2021 roku u spravi № 557/94/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96179645> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].
11. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 17 kvitnia 2018 roku u spravi № 523/9076/16-ts. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73469613> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].

11.02.2022) [ukr]. **12.** Koroied S. O. Novyi pohliad na teoriuu pozovu v tsyvilnomu protsesi. *Sudova apeliatsiia*. 2014. № 4 (37). S. 65–69[ukr]. **13.** Ukhvala sudovoi kolehii v tsyvilnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 29 lystopada 2000 roku. *Rishennia Verkhovnoho Sudu Ukrainy. Shchorichnyk*. 2001. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/F631CFC15396726CC2256C5600408D8D?OpenDocument> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr]. **14.** Hrushytskyi A. Khto mozhe buty storonoiu sudovoho protsesu: postanovka problemy. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*. 2020. 28 liutoho. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/162177-khto-mozhe-buty-storonoyu-sudovogo-protsesu-postanovka-problemi> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr]. **15.** Ohliad praktyky Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu u spravakh pro zakhyst hidnosti, chesti ta dilovoi reputatsii (vid 02.09.2019) / Uporiad.: kand. yuryd. nauk, dotsent D. D. Luspenyk. Kyiv, 2019. S. 8, 14, 15. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KCS.pdf (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr]. **16.** Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 1 kvitnia 2020 roku u spravi № 520/13067/17. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89251545> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr]. **17.** Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 22 zhovtnia 2020 roku u spravi № 910/4286/20. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92384861> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr]. **18.** Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu vid 02 hrudnia 2020 roku u spravi № 490/3876/19. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93708806> (data zvernennia: 11.02.2022) [ukr].

Koroed Serhii. Inadequate subject composition of the parties in a civil case as a new ground for restricting judicial jurisdiction: the problem of the official – defendant in civil proceedings (on example of a labor dispute)

Introduction: Recent case law of the new Supreme Court has pointed to the possibility of limiting the jurisdiction of courts in civil cases due to incorrect identification of the defendant. Thus, in a labor dispute over the plaintiff's reinstatement as a schoolteacher, the Supreme Court closed the case because the lawsuit was filed not against the school but directly against the school's principal, whose actions the plaintiff challenged. This approach of the Supreme Court to civil jurisdiction is new and has not been the subject of scholarly research, in particular in terms of the legal impossibility of civil proceedings, which courts cannot consider at all, in particular due to inadequate subjective composition of the parties, if the defendant specified an official.

The aim of the article: The aim of the article is to scientifically and practically analyze the issue of improper subject composition of the parties in a civil case as a new basis for limiting judicial jurisdiction through the prism of the problem of an official as an improper defendant in civil proceedings, and formulate conclusions on legal possibility (impossibility) of consideration of claims filed against an official.

Results: Based on the analysis of the theoretical foundations of civil procedure and judicial practice, the status of the improper defendant and the procedural consequences of filing a lawsuit against him are revealed. The issue of participation in the civil case of «officials – defendants» as participants in civil procedural relations and the procedural consequences of such participation are reviewed. It is established that exactly in a lawsuit it is embodied the substantive legal claim of the plaintiff, the elements of which are the subject, grounds and parties. In view of this, the existence of

civil litigation can be denied only if the parties (plaintiff and defendant) do not have civil procedural capacity (excluding the ability to have civil procedural rights and obligations of the party), which excludes the existence of the party as participant in the case. Since all natural and legal persons have civil procedural legal capacity, the indication in the lawsuit as a defendant of any natural or legal person and provided it was determined the subject of the claim civil relations, and the basis – the existence of a legal dispute (regardless of legality or proof determination of the defendant), this legally causes a violation of civil procedure with the possibility of further replacement of the improper defendant. In addition, since both the plaintiff and the defendant are parties to a civil case only as a natural person or legal entity, even if the defendant stated in the statement of claim an official, such an official is a party to civil proceedings as a natural person. Consequently, the official – defendant acts as a participant in a civil case as a natural person, regardless of position or place of work, because another status natural person – the defendant in accordance with the provisions of procedural law in civil proceedings can not have.

Conclusions: *It is proven an incorrect approach, which denies the legal possibility of considering claims against the defendant – official, because such a defendant (individual in the status of official) is a party to a civil case on the basis of his civil procedural capacity as an individual. It is concluded that for civil proceedings the presence of a status of official may not be relevant to determine the possibility or impossibility of consideration by the court of a claim against such an official, even if he is an improper defendant, if the relevant legal dispute falls within the jurisdiction of the court and the plaintiff has the right to go to court with such a claim.*

Key words: *civil proceedings, civil case, parties, improper defendant, official, judicial jurisdiction, restrictions, claim.*